راهکارهای حل ناسازگاری دختران با والدین بر اساس آموزه های دینی

مطهره تاج آبادی[1]

چکیده

دوره نوجوانی یکی از حساس‌ترین و مهم‌ترین دوران زندگی هر انسانی است و معمولاً این دوران شاهد تغییرات جسمی، روحی و روانی هست. به دلیل این تغییرات عمدتاً نوجوانان دختر با والدین خودشون به مشکل برمی‌خورند و ناسازگاری یکی از مشکلات رایج و شایعی هست که بعضی از خانواده‌ها با آن درگیر هستند. از آنجایی که در اسلام برای هر مشکلی راهکاری وجود دارد این مقاله به راهکارهای حل ناسازگاری دختران با والدین بر اساس آموزه های دینی به روش کتابخانه ای از نوع توصیفی-تحلیلی می پردازد. نتایج نشان داد در آموزه های دینی برای حل ناسازگاری دختران از راهکارهای شناختی، عاطفی و رفتاری استفاده می کنند. والدین برای افزایش سازگاری فرزندانشان باید به راهکارهایی از جمله توجه به تفاوت نسل ها و شناخت روحیات دختر نوجوان با توجه به جنسیت آنها است. راهکارهای عاطفی همان تقویت ارتباط عاطفی با فرزندانمان است که با محبت بدون منت، محبت زبانی و استمرار محبت است. یکسری رفتارها باعث ناسازگاری فرزندان دختر می شود که با تناسب رفتاری با دختر، نظارت و مدارا با نوجوانان دختر می توان آن عوامل رفتاری را کاهش داد.

کلیدواژه: ناسازگاری دختران، راهکار شناختی، راهکار عاطفی، راهکار رفتاری.

---

[1] -طلبه سطح دو، حوزه علمیه

مقدمه

امروزه اعضای خانواده با اینکه در کنار یکدیگر زندگی می کنند اما گاهی اختلاف نظرها و سلیقه ها ممکن است موجب ایجاد تعارض و ناسازگاری ها بین آنها شود که یکی از این ناسازگاری ها در خانواده بین دختر و والدین است. ناسازگاری دختران یکی از مسائلی است که ممکن است بسیاری از والدین را درگیر حتی نگران کند. بسیاری از والدین تا سنین نوجوانی و رسیدن فرزندشان به سن بلوغ مشکل خاصی بابت ناسازگاری و پرخاش آنها ندارند اما همین که دوره ی نوجوانی آغاز می شود یکسری چالش ها با خود به همراه دارد. هنگامی که والدین کنترل دقیقی به روی رفتار فرزندان خود ندارند و یا فرزندان نمی توانند خود را با شرایط خانواده و جامعه به درستی وفق دهند باعث ایجاد تنش هایی بین فرزندان و والدین می شود و واژه ناسازگاری معنا پیدا می کند. این تحقیق به راه حل های : شناختی، گرایشی و رفتاری می پردازد.

امروزه با توجه به رشد فکری و تحصیلی دختران و تغییر سبک زندگی تعارض بین فرزندان بیشتردیده می شود عدم همراهی والدین با دختر عامل مهمی در رشد این ناسازگاری ها می باشد. از این روشناخت راهکارهایی که بتواند درحل این ناسازگاری ها موثر باشد ضروری است.

در رابطه با پیشینه تحقیق تاکنون مطالعاتی از جمله؛ درویزه (۱۳۸۳) در مقاله ای به مقایسه رابطه هم دلی مادران و دختران نوجوان، با اختلال های رفتاری دختران (سازگار، ناسازگار، بزه کار) پرداخته است. نتایج نشان می دهد که هم دلی مادران و دختران، با اختلال های عاطفی دختران، مانند اختلال وسواس، سایکوزگرایی و حساسیت در روابط جمعی، و ترس های مرضی و پارانوئید رابطه دارد. بررسی اختلال های رفتاری، در سه گروه سازگار، ناسازگار و عادی نشان می دهد که اختلال پرخاش گری و اختلال پارانوئید در گروه ناسازگار از دو گروه دیگر بیش تر است. منصف گیتونی(۱۳۹۰) در کتابی با عنوان ناسازگاری کودکان و نوجوانان به این موضوع اشاره کرده است. این کتاب از مجموعه‌ی «آموزه های تربیتی»است که در آن به موضوع علل ناسازگاری کودکان و نوجوانان و رویکردهای مورد توجه به

آن، پرداخته شده است. از این رو نویسنده در کتاب، ضمن تحلیل رویکردهایی که در حال حاضر در بسیاری از مدارس در برخورد با کودکان ناسازگار به کار گرفته می شود و بررسی نقاط ضعف و قوت هر یک از رویکردها، از زاویه ای متفاوت، برخوردی را پیشنهاد می کند که با تکیه بر شناخت عوامل اجتماعی و روان شناسی به تقویت هویت انسانی و اجتماعی فرد می پردازد. در این مسیر به منظور متعادل کردن رفتار کودک ناسازگار، خانواده؛ مدرسه؛ متخصصان و خود کودکان نیز به مشارکت گرفته می شوند. در پایان کتاب نیز تمرین هایی ورزشی به منظور ایجاد و حفظ آرامش روانی، ارائه شده است. دانش و همکاران(۱۳۹۳) در مقاله ای به اثربخشی آموزش گروهی مهارت حل مسأله بر سازگاری دختران نوجوان ناسازگار پرداخته است. نتایج حاکی از تأثیر آموزش مهارت حل مسأله در افزایش سازگاری کلی و سازگاری عاطفی، اجتماعی و تحصیلی دانش آموزان گروه آزمایشی و نیز تاثیر آموزش بعد از دو ماه در دوره ی پیگیری در مقایسه با گروه گواه بود. نتیجه گیری : چون نوجوانی، خود با ناسازگاری هایی همراه است، طبق نتایج این پژوهش می توان از آموزش حل مسأله به عنوان روشی مؤثر جهت ایجاد سازگاری کلی، عاطفی، اجتماعی، تحصیلی نوجوانان بهره مند شد.

سبحانی نیا(۱۳۹۴) در مقاله ای به عوامل ناسازگاری دختران با والدین پرداخته است. نتایج نشان داد علت ناسازگاری دختران؛ علل زیستی، علل اجتماعی، علل روانی، علل تربیتی است. با توجه به تحقیقاتی که تاکنون انجام شده است تاکنون موضوعی با عنوان راهکارهای شناختی، عاطفی و رفتاری حل ناسازگاری دختران در آموزه های دینی بررسی نشده است. این مقاله در حدّ توان، به بررسی و تبیین راهکارهای حل ناسازگاری دختران با والدین بر اساس آموزه های دینی می پردازد.

۱. ناسازگاری دختران

سازگار در لغت به معنی سازش کننده، موافق، هم آواز، هماهنگ، گوارا و سازگاری به معنی هماهنگی، موافقت، هم آوازی و مقابل ناسازگاری است.[۱] سازگار دارای توانایی یا قابلیت هماهنگ یا متناسب بودن و دارای توانایی یا گرایش برای همکاری، همراهی، همزیستی با دیگران و سازگاری به معنای سازگاری داشتن و سازگاری یافتن است.[۲] در فرهنگ لغت وبستر اصطلاح سازگاری به عنوان غلبه یا مستولی شدن بر مسائل و حوادث تعریف شده است.[۳] مترادف های سازگاری شامل، کوشش کردن، کنار آمدن، مدیریت کردن، اداره کردن، مواجه شدن می باشد.[۴] ناسازگاری متضاد سازگاری است.

در جوامع امروزی اختلاف نظر میان والدین و دختران و ناسازگاری بین آنها، پدیده ای است که بیش از پیش، در خانواده ها شایع شده و شکایت دختران از پدر و مادر و گله مندی والدین از دختران زیاد شده است. بیشتر والدین، از اینکه فرزندانشان به حرف های آنها گوش نمی دهند، شکایت دارند. در مقابل، بسیاری از فرزندان، به ویژه دختران نیز،گله مندند که چرا والدین، آنها را درک نمی کنند و بیشتر دستور می دهند و نصیحت می کنند؟ همه می پرسند: چرا دختران مانند گذشته حرف شنوی ندارند؟ البته ناسازگاری دختران در سنین دوازده تا هجده سالگی است، امری عادی و طبیعی است. والدین متعلق به نسلی و دختران متعلق به نسلی دیگرند و این تفاوت نسل ها، ناگزیر ویژگی های فردی متفاوتی برای آنان رقم زده است. با این حال، کشمکش بین نسلی و ناسازگاری دختران با والدین، این نگرانی را ایجاد می کند که در صورت عدم مدیریت صحیح آن، فاصله ای عمیق میان نوجوانان دختر و خانواده اش به وجود آید؛ در نتیجه آسیب های اجتماعی که بیشتر متوجه دختران است نیز در جامعه گسترش یابد.[۵]

---

[۱] -معین، فرهنگ فارسی، ص۵۵۵.

[۲] -صدری افشار و حکمی، فرهنگنامه فارسی، ص۱۵۳۹.

[۳] -وبستر، فرهنگ لغت، ص۶۶.

[۴] -دلویکینسکی، مهارت های سازگاری، ص۱۹.

[۵] -سبحانی نیا، عوامل ناسازگاری دختران با والدین، ص۱۰۱.

در وضعیت کنونی که والدین، نوجوانان دختر را ناسازگار می پندارند و نوجوانان هم رفتار والدین خود را قبول ندارند، امکان وقوع بسیاری از حوادث ناگوار برای نوجوانان دختر وجود دارد و باید برای به حداقل رساندن اختلاف نظرها و کاستن ناسازگاری ها راهکارهایی را در نظر گرفت.

۲.راهکارهای شناخت (معرفتی)

۲-۱.توجه به تفاوت نسل ها

آموزه های دینی فراتر از جلوه های روانشناسی یا جاذبه های فردی و اجتماعی، نگاهی نورانی به دوران نوجوانی دارد و این ایام را با پذیرش ، آموزش و رویش می ستاید که با حرکت، سرعت و سبقت در خوبی ها همراه است و دوره ای ممتاز به حساب می آید.[۱]

فاصله نسل ها، امری بدیهی است که در تمام جوامع بشری وجود داشته و دارد؛ اما شدت و قوت فاصله اهمیت بسیار مهم است؛ چراکه اگر تعدیل و کنترل نشود، ممکن است به شکاف و گسست نسلی بیانجامد. خوشبختانه شکاف میان نسلها، هنوز در کشور ما ایجاد نشده است؛ اما کشمکش بین نسلی رشد چشمگیری داشته و تا فاصله نسلی کاهش پیدا نکند، ناسازگاری ها و کشمکش ها ادامه خواهد داشت.کاهش فاصله نسلی و سازگاری بین آنها، با مدیریت منطقی والدین انجام می شود. [۲]

آشنایی با فضای فکری و جلوه های جسمانی نسل نو، بیانگر این واقعیت اصیل است که هیچ سلاحی برای درمان ناهنجاری ها و کج رفتاری های نوجوانان و جوانان کارآمدتر از شکیبایی، تدبر و تحمل نیست. نگاهی به گذشته خود و یادآوری رفتارها و گفتارهای نوجوانی و جوانی بیانگر این نکته ناب و مفید است که باید بی قراری نوجوانان را پذیرفت. دگرگونی ها و درگیری های آنان را تحمل کرد و با

---

[۱] -لقمانی، از همدلی تا همزبانی با نوجوان، ص۸.

۲ - سبحانی نیا، عوامل ناسازگاری دختران با والدین، ص۱۰۸.

برای جلوگیری از انحراف های جنسی در این دوران والدین باید به این نکات توجه کنند:۱.نظارت بر رفتار نوجوانان، دور نگه داشتن روابط جنسی والدین از دید نوجوانان، کنترل نوازش های ناروا، برخوردهای مناسب،حساسیت در برابر دوستان نوجوان، آماده سازی شرایط رشد روحی و فکری.[۱]

زمانی یک نوجوان در مسیر تکامل خود گام بر می دارد که زمینه برای رشد جواهر ذاتی او از جمیع جهات مساعد شده باشد. برای اینکه دختران را به کمال برسانیم باید او را با تفهیم ارزش خود، تقویت کنترل درونی، شخصیت دادن به او، تقویت عزت نفس، پرورش روحیه نقدپذیری، هدفمند کردن عواطف، مراقبت در معاشرت، ضابطه نمودن روابط، ارتقا اندیشه های برتر، تلقین گرامیداشت خود آشنا کنیم.[۲]

جوان به علت اینکه سنش کم است و کمتر از بزرگسالان گرفتار ناملایمات زندگی شده، دارای ذهنی خام و عاری از تجربه است. او کمتر از بزرگترها سرد و گرم روزگار را چشیده و با مشکلها و دشواریهای کمتری در زندگی روبرو گردیده است.[۳]

اسلام توصیه می کند که برای پسران جوان خود همسر انتخاب کنید و دختران خود را شوهر دهید؛ پیش از آنکه زمینه آلودگی آنها فراهم شود. هر چند ممکن است شرایط تحصیلی و شغلی ازدواج در سنین پایین را ایجاب نکند ولی پدران و مادرانی که نسبت به حفظ عفت و سلامت جنسی فرزندان خود حساس هستند می توانند با هم توافق کنند و با رها کردن بعضی از توقع های دست و پاگیر، راه را برای زندگی دو زوج جوان هموار سازند. والدین نباید اجازه دهند زمان چیدن میوه های زندگیشان بگذرد و به فساد آلوده شوند. بعضی خانواده ها به بهانه های واهی ازدواج دختران خود را تا سن بزرگسالی به تأخیر می اندازند و سبب می شوند دختران در آستانه لغزش قرار گیرند یا ممکن است

---

[۱] -همان، ۱۰۳-۱۰۵.

[۲] -صادقی رودسری، بایدها و نبایدها در تربیت کودکان و نوجوانان، ص۲۵۸-۲۵۵.

[۳] -فرهادیان، آنچه یک جوان باید بداند، ص۸.

دختران پر توقع و دچار وسوسه شوند؛ زیرا وقتی دختری به سن بزرگسالی برسد از آن رو که دختر بزرگی است و موقعیتی در میان خانواده دارد، حاضر نخواهد شد با هر مردی ازدواج کند.[1]

بنابراین والدین باید به همه امور نوجوانان و جوانان نظارت داشته باشند و گاهی با فرزند نوجوان خود گفت و گو داشته و از این راه رفتار و گفتار او را ارزیابی کنند و اگر متوجه تغییراتی در شیوه رفتار او شدند آن را زنگ خطری بدانند والدین در دوران نوجوانی نباید از فرزندان خود علی الخصوص دختران خود غفلت ورزند و با نظارت مستقیم و غیرمستقیم بر رفتار و اخلاق فرزند خود بتوانند ناسازگاری آنها را کاهش دهند.

۳-۴. سازش و مدارا

اصولاً ناسازگاری را در ارتباط با طبیعی بودن رفتار فرد تبیین می کنند. ناسازگار کسی است که برخلاف مقررات خانواده، مدرسه یا انتظارات بزرگسالان عمل می کند. [2]اگر بتوانیم کاری کنیم که فرزندان ما احساسات، دلبستگی ها و ناراحتی های خود را آشکار سازد، فرصت مناسبی برای مدارا با او و پرهیز از بکار بردن زور و فشار خواهیم داشت. در مدارا و معامله طرف بازنده و برنده مطرح نیست، بلکه هر دو طرف برنده هستند. نیازهای فرزند خود را بشناسید و سعی کنید در مقابل هر درخواستی که از او دارید، شما نیز پاسخگوی یکی از نیازهای او باشید. با استفاده از این روش می توانید به فرزند خود بگویید من از نیازهای تو اطلاع دارم و تو نیز از نیازهای من. [3]

روش اسلام در تربیت نوجوان، محبت و پند و نصیحت توأم با مدارا و احتیاط است که باید در عین حال دلنشین و مؤثر باشد. تنبیه و مجازات ابزاری است که در صورت سودمند واقع نشدن رفق و محبت در ایجاد عادات خوب به کار می‌آید. در تربیت اسلامی زیاده‌روی دیده نمی‌شود و فقط از این

---

[1] - حسینی، روابط سالم در خانواده،ص ۱۱۲.

[2] -گیتونی، ناسازگاری کودکان و نوجوانان، ص۱۴.

[3] -لقمانی، از همدلی تا همزبانی با نوجوان، ص۶۳.

راه می‌توان افرادی معتدل را تربیت کرد؛ به طوری که تمام قوای او اشباع و تعدیل شوند و جسم و روح و عقل، هماهنگ باشند. بنابراین سازش و مداراکردن و روش‌های مطلوب آن از زمان‌های بسیار دور مورد توجه بشر بوده و در تمام عصرها در زندگانی انسان اهمیت والایی داشته است که می تواند نقش موثری در کاهش ناسازگاری دختران داشته باشد.

نتیجه گیری

با توجه به آنچه که گفته شد در این مقاله به بررسی راهکارهای حل ناسازگاری دختران نوجوان در آموزه های دینی می پردازد. در دوران نوجوانی تغییرات ناشی از آغاز سن نوجوانی بر رفتار و عملکرد آنان تأثیر زیادی دارد. شروع دوره بلوغ و تغییرات هورمونی، رفتار و احساسات نوجوانان را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. والدین باید نسبت به این موضوع آگاهی داشته باشند و مهارت‌های لازم برای برخورد مناسب با این رفتارها و برقراری ارتباط با نوجوان را کسب کنند. متأسفانه والدین ناآگاه بدون توجه به تغییرات سن نوجوانی با رفتارهای نادرست به شخصیت، هویت و آینده فرزندشون آسیب می‌زنند و می تواند پیامدهای منفی زیادی داشته باشد.

در آموزه های دینی برای حل ناسازگاری دختران از راهکارهای شناختی، گرایشی و رفتاری استفاده می کنند در راهکارهای های شناختی باید به تفاوت نسل ها و شناخت روحیات دختران نوجوان توجه داشت. همچنین با تقویت رابطه عاطفی با فرزندان مثل محبت کردن بدون منت، محبت زبانی و استمرار محبت می توان ناسازگاری فرزندان را کاهش داد و بهتر است ارتباطمان با فرزندان به گونه ای باشد که با روحیات آنها سازگار باشد و در دوره نوجوانی با نظارت مستقیم و غیرمستقیم می توان آنها را کنترل کرد و به آنها توجه ویژه ای داشته باشیم. در بیشتر موقعیت ها والدین باید با فرزندان خود علی الخصوص دختران مدارا و سازش کنند و پیشنهاد می شود والدین برای حل ناسازگاری از این راهکارها بهره ببرند تا از آسیب فردی و اجتماعی دختران نوجوان پیشگیری کنند.

منابع و مآخذ:

*قرآن

۱. آیت اللهی ، زهرا و جمعی از نویسندگان، اخلاق خانواده، قم، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۱ه.ش.

۲. به پژوه، احمد، اصول برقراری رابطه انسانی با کودک و نوجوان، تهران، دانژه، ۱۳۹۵ه.ش.

۳. حاج شریفی خوانساری، محمدرضا، حقوق فرزندان بر والدین از نگاه اسلام، قم، انتشارات بنی الزهراء، ۱۳۸۶ه.ش.

۴. حرعاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، بیروت، دارالاحیا، التراث العربی، ۱۴۱۰ه.ق.

۵. حسینی افخم السادات و مولفان، دخ تران و نیازهای پیش رو؛ پرسش ها و پاسخ های دانشجویی دفتر چهل و نهم، قم، ۱۳۹۳ه.ش.

۶. حسینی، داود، روابط سالم در خانواده، قم، موسسه بوستان کتاب ، ۱۳۹۰ه.ش.

۷. دانش عصمت، سلیمی نیا نرگس، فلاحتی حوا، سابقی لیلا، شمشیری، مینا، اثربخشی آموزش گروهی مهارت حل مسأله بر سازگاری دختران نوجوان ناسازگار، فصلنامه روانشناسی کاربردی، سال ۸، تابستان، شماره ۲، ۱۳۹۳ه.ش.

۸. درویزه، زهرا، مقایسه رابطه هم دلی مادران و دختران نوجوان، با اختلال های رفتاری دختران (سازگار، ناسازگار، بزه کار) در تهران، قصلنامه مطالعات روانشناختی، شماره ۱، ۱۳۸۳ه.ش.

۹. دلویکینسکی، اریک ال، سندرالف، آلن، مهارت های سازگاری، مترجمین: حسین ملک محمدی و محمد مشکانی، تهران، انتشارات سمیع، ۱۳۸۷ه.ش.

۱۰. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۵ه.ش.

۱۱. رئیس دانا، مجید، والدین موثر، فرزند مسئول، تهران، انتشارات رشد، ۱۳۷۰ه.ش.

۱۲. سادات، محمدعلی، راهنمایی پدران و مادران، جلد دوم، قم، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۲ه.ش

۱۳. سبحانی نیا، محمد، عوامل ناسازگاری دختران با والدین، نشریه ره توشه، ۱۳۹۴ه.ش.

۱۴. شرفی، محمدرضا، دنیای جوان، تهران، انتشارات تربیت، ۱۳۷۶ه.ش.

۱۵. صادقی رودسری، لیلا، بایدها و نبایدها در تربیت کودکان و نوجوانان، تهران، انتشارات سخن، ۱۳۸۷ه.ش.

۱۶. صدری افشار، غلامحسین؛ حکمی، نسرین، فرهنگنامه فارسی، تهران، موسسه فرهنگ معاصر، ۱۳۸۸ه.ش.

۱۷. فرهادیان، رضا، آنچه یک جوان باید بداند، قم، موسسه بوستان کتاب، ۱۳۹۱ه.ش.

۱۸. گیتونی، منصف، ناسازگاری کودکان و نوجوانان، ترجمه زهرا بازرگان، تهران، سخن، ۱۳۹۰ه.ش.

۱۹. لقمانی، احمد، از همدلی تا همزبانی با نوجوان، قم، بهشت بینش، ۱۳۹۳ه.ش.

۲۰. .....، موضوعات و شیوه های گفتگو با نسل جوان، قم، انتشارات بهشت بینش، ۱۳۸۵ه.ش.

۲۱. معین، محمد، فرهنگ فارسی، تهران، انتشارات میلاد، ۱۳۸۶ه.ش.

۲۲. وزیری، مجید، حقوق متقابل کودک و لی در اسلام و موارد تطبیقی آن، تهران، موسسه انتشارات امیرکبیر ، ۱۳۸۴ه.ش.